

Om följderna av den stora nyordningen

Korruptionen i kommunerna riskerar att öka som en följd av organisationsexperimenten, och särskilt privatisering och försök att efterlikna privata företag. Denna kontroversiella tes framförs i det här numret av Kommunal Ekonomi och Politik av statsvetaren Gissur Erlingsson, disputerad i Lund men för tillfället verksam på tankesmedjan Ratio. Slutsatsen dras efter en institutionell analys. Korruptionen ökar om antalet tillfällen ökar ("tillfället gör tjuven"), om vinsterna (mutorna) är stora, om upptäcktsrisken är låg och om det är låga straff för den som blir upptäckt. Det är framförallt tillfällena och upptäcktsrisken som Erlingsson diskuterar. Både ökande antal tillfällen och minskad upptäcktsrisk kan kopplas till sådana organisationsförändringar som brukar sorteras in under begreppet "New Public Management".

Det blir färre "whistle-blowers". Tystnaden sprider sig i den kommunala förvaltningen. Bolagiseringar med mindre offentlighetskrav minskar risken att bli avslöjad. Kommunrevisionen är inte tillräckligt effektiv och i de snabba privatiseringsprocesserna hänger inte kontrollapparaten med. Summan av kardemumman blir en ökande risk för korruption i kommunerna.

Vad kan man då göra åt saken? Erlingsson har två radikala policy-förslag. För det första får man bestämma sig. Antingen ska servicetillhandahållandet organiseras privat eller så ska det organiseras i offentlig regi. Gråzonerna och förskjutningarna skapar risker. För det andra borde utjämningsystemet göras om, så att det inte längre är alldeles nödvändigt att alla kommuner har samma servicenivå. Om vi tillåter olika skatte-/servicepaket kommer kommunerna att konkurrera om invånare och skattebetalare. Konkurrensen gör att politiker och tjänstemän blir mer på alerten. Konkurrensen fungerar som kontrollinstrument.

Varken slutsatserna eller policy-förslagen är okontroversiella. Detsamma kan sägas om den andra artikeln i denna utgåva. Här skriver statsvetaren Gun Hedlund från universitetet i Örebro om hur konstruktionen av det kommunala ledarskapet har förändrats, och speciellt i ett könsperspektiv.

I Hedlunds perspektiv har New Public Management-vinden blåst förbi. De stora organisationsförändringarnas tid med en stark tilltro till näringslivet som inspirationskälla är förbi. Skandaler och misslyckanden har gjort att VD:n som idealmodell för högre chefer fått träda tillbaka och ersätts av idealet om den korrekta tjänstemannen. Med samma bakgrund som i Erlingssons korruptionsartikel blir det med andra ord andra förutsägelser. Istället för utvecklingen från ämbetsman till mutkolv skissar Hedlund en utveckling från affärsman till ämbetsman.

I könsperspektivet konstaterar hon slutligen att den hegemoniska maskuliniteten förändras och det är omanligt att leva kvar i "det starka ledarskapet" från 90-talet. I artikeln analyseras vilka idéer som finns hos 2000-talets konceptkonstruktörer och vilka återverkningar det kan få på relationen kön, ledarskap och auktoritet.

New Public Management är också i fokus i numrets avslutande bokanmälan. Det är Roland Almqvists bok om New Public Management som recenseras. Almqvist, verksam vid Stockholms Universitet och vid Mälardalens högskola, disputerade härom året på en avhandling just om New Public Management i framförallt svenska kommuner. Iakttagelserna från avhandlingsprojektet och annan forskning i kommunerna populariseras i boken. Frågan om vilka konsekvenserna av förändringarna blir finns förstås med här också, och recensenten konkluderar salomoniskt att det tycks bli lite hursomhelst. "Ibland blir det bra, ibland dåligt och ytterligare någon annan gång blir det bättre än vad man trodde".

De två artiklarna och bokanmälan i detta nummer visar under alla omständigheter på hur omskakande "den stora nyordningens tid" har varit i den svenska kommunsektorn. Vi hoppas att alla som på något sätt varit med i denna utveckling, som medverkande eller som betraktare, ska finna innehållet i detta nummer av Kommunal Ekonomi och Politik läs- och tänkvärt, och kanske till och med provocerande.

Henry Bäck och Björn Brorström